

Original Research

Assessing the Effect of Divorce on the Victimization of Women Tabriz City

Jamal Beigi^{*1} , Roghayeh Khodadadi²

- ¹. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran. (Corresponding Author) jamalbeigi@iau-maragheh.ac.ir
². Graduated from the Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.

Background and purpose

This study aimed to evaluate the effect of divorce on women's victimization in Tabriz. This was an applied descriptive survey study.

Method

The sample size consisted of 170 people who were randomly selected by Cochran's formula, and data were collected using a 19 items researcher-made questionnaire, which assesses the three individual, economic and social effects of divorce on the victimization of divorced women in the city of Tabriz. Its face and content validity was approved by 12 experts in the field of divorce based on the Lawshe model. Some additional data was collected by taking notes and using the library method. Therefore, the data collection is based on the library and field method. Given the normal distribution of data and univariate nature of the study, a one-sample parametric t-test was used to analyze the data using SPSS software.

Results

According to the T-test and a significance level of less than .05, all results are significant and showed that the individual, economic and social effects of divorce on women's victimization in Tabriz are positive and

significant. The results showed that divorce and its individual, social and economic criminological consequences directly affected women's victimization. In other words, there is a positive relationship between women's levels of victimization divorce rates. In explaining the findings of this study, it can be said that the economic and social status of divorced women and the importance that society places on them, and the existing attitudes towards these women are among the influential factors in their victimization rate.

Conclusion

In a religious and traditional city like Tabriz, divorced women are highly degraded in terms of social status. People's negative preconceptions toward them, poor economic situation, and being excluded by family and friends are among the negative consequences of divorce that lead to women's victimization. The majority of divorced women face irreversible and traumatic anxiety and stress. They see themselves as rejected, and people are always suspicious of them. The indecent culture of the society reinforces this negative attitude in dealing with divorce, especially divorced women. This is where potential criminals see them as a good target for their crimes as they know that these women do not have social support, and even society and the criminal justice system may blame them after being victimized. That is why they refuse to report their victimization, and the divorced women's reaction to the crime-to conceal their victimization- is in favor of the criminals and motivates them towards divorced women as the target of the desired crime. This situation is exacerbated when divorced women are rejected by their families and do not have criminal and social protection and increase their victimization rate. Therefore, to prevent victimization, more attention should be paid to the divorced women who primarily have been harmed by society and its people so that the raising of their children does not face any problems. Of course, in addition to judicial and financial protections, it is essential that these protections, especially for sexual victimization, include psychological support by establishing specialized centers to recover victimized divorced women.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

This study is carried out following human or non-human research ethics.

Funding: The present study received no financial support from any organization or institution.

Authors' contribution: The corresponding author, Jamal Beigi, was responsible for guiding the writing and editing of the article, and the second author, Roghayeh Khodada, was responsible for writing the article.

Conflict of interest: This study is not directly or indirectly in conflict with the personal interests of a particular organization.

Acknowledgments: The authors thank the Tabriz Counseling Center management and staff.

Reference

- Ahmadih, M., Hekmatnia, M. (2019). A Study of The Necessity of Ma'arof [good deeds] and Ehsan [graciousness] as a Condition in The Divorce Order. *Journal of Woman and Family Studies*, 7(2), 69-88.
- Ezazi, S. (2010). *Sociology of the family (emphasizing the family's role, structure, and function in current age times)*. Tehran: Roshangaran Publications and Women's Studies.
- Afrooz, G. (2012). *Psychology of Relationships*. Tehran: University of Tehran Press.
- Brentano, C., & Clark-Stewart, A. (2007). *Divorce: Causes and Consequences*. Translated by Nafiseh Karimian, N., Najji, M. Sadeghi, S., & Mohammadzadeh, M. (2016). Isfahan: Peygam Danesh Publications.
- Bassiouni, M. C. (2019). *Victimology (Developments in Victimology and Criminal Science), Vol. 1*. Translated by Mehrdad Rayejian Asli, M. Tehran: Shahr-e-Danesh Institute for Legal Studies and Research.
- Bani Talebi, K., & Bani Mehdi, B. (2013). *Investigating the causes and contributing factors in the emergence of women's victimization and providing preventive solutions: new approaches to crime prevention*, Volume 2. Social Deputy for Crime Prevention of the Judiciary. Tehran: Psychology and Art Publications.
- Behboodi, M., & Khalatbari, S. (2000). Women: unemployment and delinquency. *Quarterly Journal of Women's Rights*, 1(5), 6-12.
- Haji Hosseini Shahroudi, H. (2001). A sociological study of the phenomenon of divorce. *Maaref Quarterly*, 45, 78-93.
- Hassani, A. (2004). Divorce and its psychological effects on children and adolescents and its role in spreading victimization. *Dadresi Monthly*, 48, 29-24.
- Hosseini, M. (2011). Silent Victims of Rape. *Report Monthly*, 229, 46-47.
- Khodadoost Moghadam, M. (2018). *The pathology of divorce and its*

- impact on delinquency and victimization of divorced women (preventive strategies)*. The first National Congress on the Prevention of Social Injuries, Esfarayen University Of Technology.
- Davoodi, H. (2009). Women victimology and effective ways. *Biannual Journal of Family Law And Jurisprudence*, 14(50), 89-107.
- Firozjaeian, A., Sadeghi, S., Janmohammadi, V., & Lotfi, T. (2018). Meta-analysis of studies about divorce in Iran. *Journal of Woman and Family Studies*, 6(2), 111-143.
- Salimi, A., & Davari, M. (2006). *Sociology of deviance: collection of studies on deviance and social control*. Qom: Howzeh and University Research Publications.
- Lajevardi, H. (2005) *Theories of everyday life. Quarterly Journal of Social Sciences*, 26(26),140-123.
- Rashid, K., Hasanvand, F., Nabizadeh, S., Rashti, A. (2019). Exploring effective external factors on emotional divorce among women. *Journal of Woman and Family Studies*, 7(1), 117-137.
- Salarifar, M. (2009). An explanation of the causes and grounds of domestic violence. *Studies in Islam and Psychology*, 3(4), 7-41.
- Sharafi, M. (2017). *Balanced family (family anatomy)*. Tehran: Parents and Educators Association Publications.
- Beigi, J., & Ashena, H. (2019). Criminalization of sexual Violence in Marital based on International Human Rights Documents. *International Studies Journal*, 16(2), 115-142.
- Saberi Zafarghandi, A. (2008). *Causes and influencing factors of divorce in Iranian society and its effect on children and adolescents*. Tehran: Raye Yas Publications.
- Sadeghi Fasaee, S., & Mirhosseini, Z. (2011). A study on factors affecting victimization of woman living in Tehran. *Women in Development & Politics*, 9(1), 35-62.
- Farjad, M. (2003). *A study of social issues in iran: corruption, addiction, and divorce (2nd edition)*, Tehran: Asatir Publications.
- Karimi, Z., & Abbaspour, H. (2016). *Delinquency and victimization of divorced women (a case study of Isfahan)*. Tehran: Majd Publishing.
- Karimi, Z., & Gholami, N. (2016). A case study of the relationship between divorce, delinquency, and victimization among divorced women in Isfahan. *Crime Prevention Studies Quarterly*, 11(40), 61-89.
- Kalantari, A., Roshanfekar, P., & Javaheri, J. (2011). Consequences of divorce: a systematic review of current literature with an emphasis on gender-related issues. *Women in Development & Politics*, 9(3), 111-131.
- Mortazavi, N. (1997). Women's Victimology. *Journal of Security*, 1(3), 38-25.
- Mir Khalili, S. (2004). Prevention of the situation from the perspective of Islamic teachings. *Journal of Jurisprudence and Law Quarterly*, 3(1), pp. 88-70.
- Mir Mohammad Sadeghi, H. (2019). *Exclusive criminal law: crimes against persons*. Tehran: Mizan Publishing.

ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز

جمال بیگی^۱ رقیه خدادادی^۲

چکیده

یکی از مهم‌ترین زمینه‌های رشد و توسعه بزه و بزه‌دیدگی از هم‌گسستگی خانواده و طلاق است. وقتی بنیان خانواده دچار تزلزل شود، بنیان‌های اخلاقی و اجتماعی کل نظام اجتماعی متزلزل شده و جامعه به‌سوی مشکلات گوناگون سوق داده می‌شود. این پژوهش نیز باهدف ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز انجام شد. پژوهش کاربردی از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را زنان مطلقه مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره در شهر تبریز تشکیل می‌دهد که حجم نمونه توسط فرمول کوکران حدود ۱۷۰ نفر به‌طور کاملاً تصادفی انتخاب شد و با پرسشنامه محقق ساخته، نسبت به جمع‌آوری اطلاعات اقدام گردید. برای به دست آوردن نتایج تحقیق از نرم‌افزار SPSS و از آزمون پارامتریک T تک نمونه‌ای با توجه به توزیع نرمال داده‌ها و تک متغیره بودن آزمون جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. نتایج آزمون T حاکی از معنی دار بودن تمامی آزمون‌هاست و نتایج آزمون نشان داد اثرهای فردی، اقتصادی و اجتماعی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز با توجه به مثبت بودن T و سطح معنی داری کم‌تر از ۰/۰۵ نیز دارای تأثیر مثبتی است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که پدیده طلاق و پیامدهای جرم‌شناختی فردی، اجتماعی و اقتصادی آن بر بزه‌دیدگی زنان تأثیر کاملاً مستقیمی دارد. یعنی با افزایش طلاق، نرخ بزه‌دیدگی زنان افزایش می‌یابد و با کاهش طلاق، این میزان کاهش پیدا کرد.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۰

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

واژگان کلیدی

طلاق، اثرهای طلاق، زنان مطلقه، بزه‌دیدگی زنان، شهر تبریز

ارجاع به مقاله:

بیگی، جمال؛ خدادادی، رقیه. (۱۴۰۰). ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز. مطالعات زن و خانواده، ۹(۱)، ۱-۲۸.
doi: 10.22051/JWFS.2020.24624.2023

^۱. دانشیار، گروه آموزشی حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران (نویسنده مسئول)

jamalbeigi@iau-maragheh.ac.ir

^۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران

مقدمه

دگرگونی و تحولات سریع اجتماعی، افزایش روزافزون ارتباطات، گذر از فرایند سنتی به مدرنیسم، محو و نابود شدن تدریجی مرزها در راستای جهانی شدن در تمامی ابعاد، تهاجم وسیع فرهنگی و نقایص عملکردی بر دامنه آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی افزوده و به مسائل اجتماعی بعد جهانی داده است. مسئله بزه‌دیدگی نیز معضلی در تمام جوامع است و هیچ کشوری در دنیا، فارغ از این مشکل نیست. بزه دیده به شخصی اطلاق می‌شود که از طرف یک فرد بزه‌کار یا تحت شرایطی خاص ستم یا بزه را متحمل می‌شود. بزه‌دیده در حقیقت نقطه مقابل و قربانی بزه‌کاری است. پدیده بزه‌دیدگی و خشونت خواه در مفهوم عام و انسانی و خواه در مفهوم خاص آن یعنی بزه‌دیدگی زنان، قبل از این‌که یک مسئله خانگی، محلی، شهری و کشوری باشد، یک مسئله جهانی است (بنی‌طالبی و بنی‌مهدی، ۱۳۹۲: ۱۲۵). زنان در واقع در فرآیند اجتماعی شدن درمی‌یابند نسبت به مردان آسیب‌پذیرتر هستند و در طول جامعه‌پذیری‌شان از سوی خانواده و نهادهای آموزشی و پرورشی و هم‌چنین از طریق وسایل ارتباط جمعی این مسئله بدان‌ها یادآوری می‌شود. بر اساس آموزه‌های بزه‌دیده‌شناسی حمایتی^۱، هرچه اشخاص توانایی کم‌تری برای محافظت و کنترل خود داشته باشند، بیش‌تر قربانی جرم می‌شوند. با توجه به این‌که ضعف جسمی، عدم تعادل روحی و روانی، فقدان موقعیت اجتماعی و عدم مراقبت محیطی، نرخ بزه‌دیدگی را بالا می‌برد، زنان مطلقه را می‌توان بزه‌دیدگان مستعد و بالقوه آسیب‌پذیر معرفی نمود (زینالی، ۱۳۸۳: ۲۰۳). بالعکس توانایی مالی و تحصیلاتی، فاکتورهایی برای کاهش میزان بزه‌دیدگی و ترس محسوب می‌شوند. چراکه افراد متمول و تحصیل‌کرده راه‌هایی بهتر و مناسب‌تر را برای محافظت از خود برمی‌گزینند و بدین‌جهت نیز از میزان بزه‌دیدگی آنان کاسته خواهد شد (اسکوگان^۲، ۱۹۸۷: ۱۴۰). بر اساس نتایج تحقیقات تجربی، اگرچه ترس افراد سالخورده نسبت به بزه‌دیده شدن بیش‌تر است، اما آن‌ها در عمل به جهت حضور کم در فضاهای عمومی، کم‌تر بزه‌دیده واقع می‌شوند (مگوایر، ۲۰۱۲: ۲۰۶-۲۴۴).

پیشگیری از بزه‌دیدگی یکی از موضوع‌های مهم علم بزه‌دیده‌شناسی است که می‌توان با شناخت بزه‌دیدگان و علل بزه‌دیدگی آن‌ها، الگوی مناسبی را در جهت پیشگیری از قربانی شدن آن‌ها در جرائم مختلف از جمله جرائم جنسی ارائه نمود. در میان انواع بزه‌دیدگان، زنان بزه‌دیده جزء بزه‌دیدگان با میزان آسیب‌پذیری بالا قرار دارند. از این‌رو، زنان بزه‌دیده شایسته حمایت‌های ویژه‌ای هستند (بسیونی، ۱۳۹۶: ۹۸). مداخله دولت در فرایند پیشگیری از بزه‌دیدگی زنان به مقتضای اصل کرامت بشری، غیرقابل‌انکار است. بی‌شک این مداخله در جهت حمایت از حقوق اقتصادی و اجتماعی زنان با همکاری نهادهای حامی حقوق زنان مؤثرتر خواهد بود (بیگی و آشنا، ۱۳۹۸: ۱۲۹). بزه‌دیدگی زنان، مانعی جدی در مسیر توسعه اجتماعی،

1. Supportive Victimology

2. Skogan

علمی و فرهنگی زنان است که آنان را بیش از بیش آسیب‌پذیر می‌سازد. کنترل و کاهش بزه‌دیدگی زنان که ریشه در ساختارها دارد، از کفایت لازم برخوردار نیست و لذا لازم است در این راستا، اصلاحاتی در ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی صورت گیرد و از همه مهم‌تر نگرش‌های موجود زنان نسبت به خود، تغییر داده شود و راه‌کارهای معقول و سنجیده مرتبط با مسئله اندیشیده شود (داوودی، ۱۳۸۸: ۹۸).

یکی از مهم‌ترین زمینه‌های رشد و توسعه بزه‌دیدگی از هم‌گسستگی خانواده است. متخصصان و کارشناسان، مددکاران بهزیستی، حقوق‌دانان و جامعه‌شناسان معتقدند برای ایمن‌سازی افراد جامعه و تقلیل آسیب‌های اجتماعی باید به بررسی عواملی پرداخت که به‌نوعی شرایط و موقعیت‌هایی را فراهم می‌آورند که تحت تأثیر آن شرایط، افرادی زمینه سوءاستفاده و تحمل و پذیرش بزه را پیدا می‌کنند و درنهایت راهکارهایی را برای اصلاح آن ارائه نمایند. لذا خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی نقش مهمی در سلامت افراد یک جامعه و ظهور ایده‌های اجتماعی دارد. یکی از مشکلاتی که از درون خانواده به پا می‌خیزد و علت آن‌هم در ارتباط سالم و صحیح بین زن و شوهر است، طلاق می‌باشد. این مشکل می‌تواند در جامعه نیز شیوع و گسترش یابد و ارتباط انسانی را مختل نماید. وقتی بنیان خانواده دچار تزلزل شود، بنیان‌های اخلاقی و اجتماعی کل نظام اجتماعی هم متزلزل شده و جامعه به‌سوی مشکلات گوناگون سوق داده می‌شود. طلاق چون از عوامل گسیختگی و پاشیدگی کانون خانواده است، به‌ناچار عواقب اجتماعی و پیامدهای جرم شناختی آن را از حیث بزه‌کاری و بزه‌دیدگی باید انتظار داشت (فرجاد، ۱۳۸۲: ۵۰-۴۹). ارزیابی پدیده طلاق، ابعاد مختلف تأثیرهای آن را بر خانواده و به‌ویژه زنان، پیش رو می‌نهد. پیامدهای طلاق را می‌توان به پیامدهای فردی، اجتماعی و اقتصادی تقسیم نمود. افزایش مشکلات عاطفی، احساس تنهایی و عدم درک از سوی دیگران را می‌توان از جمله پیامدهای فردی طلاق عنوان کرد. کاهش فعالیت‌های اجتماعی و زناشویی، از دست رفتن جایگاه اجتماعی و هم‌چنین از دست رفتن پایگاه حمایت اجتماعی خانواده و جامعه از مهم‌ترین پیامدهای اجتماعی طلاق می‌باشند. امروزه هیچ‌کس نقش مؤثر و پررنگ محیط اجتماعی و ارتباطات پیرامونی را در بزه‌دیدگی زنان انکار نمی‌کند. شاخص‌های اقتصادی و فرهنگی محیط زندگی، میزان آموزش و آگاهی و درک روابط صحیح اجتماعی و مسائلی از این‌دست تأثیر بسزایی در شکل‌گیری شخصیت اجتماعی زنان و بزه‌دیدگی آن‌ها دارد (سالاری‌فر، ۱۳۸۸: ۲۷). مشکل مالی، مشکل مسکن، مشکل اقتصادی و مشکل شغل و درآمد نیز از بارزترین پیامدهای اقتصادی طلاق به شمار می‌روند (کریمی و غلامی، ۱۳۹۵: ۶۵-۶۳). طلاق و پیامدهای بعد از طلاق هم یکی از عوامل مؤثر بر نرخ بزه‌دیدگی زنان است. چراکه خانواده نهادی است که به اعضاء خود، احساس امنیت و آرامش می‌بخشد و طی هزاران سال، پایدارترین و مؤثرترین وسیله حفظ ویژگی‌های فرهنگی و عامه انتقال آن‌ها به نسل‌های بعدی بوده است (ستوده، ۱۳۷۳: ۲۰۲-۲۰۱). لذا از جمله مسائلی که ضرورت دارد در حوزه آسیب‌شناسی طلاق زنان مطرح شود، ترس از طلاق و فشارهایی است که بعد از طلاق شیوه‌های زندگی آن‌ها را دگرگون می‌نماید. پس از طلاق، زنان با دنیایی متفاوت با روابط، نگرش‌ها و تصورات نسبت به خود، مواجه می‌شوند. این وضعیت،

هنگامی که زنان مطلقه، علاوه بر برخوردار نبودن از حمایت اجتماعی، حمایت خانوادگی خود را نیز از دست داده و از سوی خانواده خود طرد شده باشند، بیش تر خودنمایی می‌کند و آنان را به بزه دیدگان بالقوه تبدیل می‌نماید. تأثیر جرم بر نرخ بزه دیدگی زنان مطلقه، نحوه قربانی شدن، عوامل مؤثر بر بزه دیدگی زنان مطلقه و پیشگیری از قربانی شدن ثانویه آن‌ها می‌تواند راه‌کارهای نوین و متفاوتی را در مبحث پیشگیری از جرم و بزه دیدگی‌های مکرر این گروه از زنان آشکار سازد.

مرور سوابق تحقیقات انجام‌یافته در حوزه بزه دیدگی زنان مطلقه نشان می‌دهد که بزه دیدگی زنان و پیامدهای طلاق به‌طور کلی و معجزا از هم آسیب‌شناسی گردیده و تأثیر طلاق و پیامدهای جرم‌شناختی آن بر نرخ بزه دیدگی زنان مورد ارزیابی قرار نگرفته است. فیروزجائیان گلوگاه؛ صادقی؛ جان محمدی لرگانی و لطفی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «فرا تحلیل مطالعات انجام شده در حوزه طلاق در ایران»، با استفاده از مرور سیستماتیک، نوزده پژوهش صورت گرفته در حوزه طلاق در بازه زمانی ۱۳۸۱ لغایت ۱۳۹۵ را انتخاب و مورد فرا تحلیل قرار داده‌اند. نتایج حاصل از بررسی تحقیقات انجام‌شده در حوزه طلاق نشان می‌دهد در سطح نظری بیش تر از نظریه‌های خرد هم‌چون مبادله و هم‌سان‌همسری استفاده شده است. خدادوست مقدم (۱۳۹۷)، با ارائه مقاله «آسیب‌شناسی طلاق و تأثیر آن بر بزه‌کاری و بزه دیدگی زنان مطلقه (راه‌کارهای پیشگیری)»، پدیده طلاق را آسیب‌شناسی و راه‌کارهای پیشگیری از آن را مطرح نموده و به تأثیر دووجهی آن بر بزه‌کاری و بزه دیدگی زنان مطلقه پرداخته است. برنتانو^۱ و کلارک استوارت^۲ (۱۳۹۵)، با انجام پژوهشی در موضوع «طلاق، علل و پیامدها»^۳، با علت‌شناسی پدیده طلاق، به تبیین پیامدهای فردی، اجتماعی و اقتصادی آن پرداخته‌اند. کریمی و غلامی (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان «بررسی علل و عوامل پیدایش پدیده بزه دیدگی زنان و ارائه راه‌کارهای پیشگیرانه»، به بررسی علت‌شناسی بزه دیدگی زنان پرداخته و نتیجه گرفته‌اند که بیش ترین جرمی که علیه زنان مطلقه ارتکاب یافته، ضرب و جرح است که علت این جرم هم برپایه پیامد اجتماعی طلاق و طرد و انزوای اجتماعی زنان مطلقه قابل تبیین است. صادقی فسایی و میرحسینی (۱۳۹۰) در مقاله پژوهشی خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر بزه دیدگی زنان شهر تهران»، به بررسی میدانی عوامل تأثیرگذار بر بزه دیدگی زنان شهر تهران پرداخته‌اند. زنان مصاحبه‌شونده در این تحقیق، عواملی نظیر بی‌احتیاطی زنان، نوع فعالیت‌های روزمره، نوع رفتار و پوشش، خشونت در حوزه خصوصی و عمومی، نابسامانی خانوادگی و ضعف در جامعه‌پذیری، طلاق و جدایی از همسر و پیامدهای بعدازآن، ناکارآمدی یا نبود قوانین حمایتی و اجتماعی، عدم آموزش روش‌های دفاع از خود، درهم‌ریختگی فضای شهری، وجود مکان‌های جرم‌خیز و مخفی نظیر زیرگذرها و معابر تاریک، وجود نابسامانی‌های اجتماعی و اقتصادی نظیر بیکاری و فقر را در کنار ویژگی‌های فیزیولوژیک و زیستی، از مهم‌ترین دلایل بزه دیدگی زنان تهران اعلام نموده‌اند. کلاتتری، روشن‌فکر و جواهری (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای با عنوان «آثار و

1. Cornelia Brentano

2. Allison Clark Stewart

3. Divorce, Causes & Consequences

پیامدهای طلاق، مرور نظام‌مند تحقیقات انجام‌شده در ایران با تأکید بر ملاحظات جنسیتی»، نتیجه‌گیری می‌کنند که پیامدهای طلاق به‌ویژه وجوه منفی آن، هم به‌صورت عمومی بر ارکان مختلف جامعه تأثیر می‌گذارد و هم به‌واسطه تأثیرهای ویژه‌ای که بر زنان دارد، در تحلیل‌های جنسیتی توسعه و سیاست‌گذاری‌های اجتماعی اهمیت می‌یابد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که نه‌تنها طلاق به‌طورکلی می‌تواند باعث صدمه به سرمایه انسانی و اقتصادی جامعه شود، بلکه در تحلیلی حساس به جنسیت، می‌تواند مانع نقش‌آفرینی زنان در فرایند توسعه و در نتیجه به حاشیه راندن و استعمار و بزه‌دیدگی شدید زنان شود.

نتایج و یافته‌های این مطالعات نشان می‌دهد که آسیب‌های اجتماعی زنان مطلقه رو به افزایش است و لذا برای مهار کردن آن باید به شناسایی علل و تلاش در جهت حل بزه‌دیدگی آن‌ها به‌صورت علمی و ریشه‌ای پرداخت. از این رو، این پژوهش با توجه به این خلأ تحقیقاتی در صدد تبیین این مسئله اساسی است که آیا در نرخ بزه‌دیدگی زنان، طلاق می‌تواند مؤثر باشد؟ بر این اساس و باهدف اثبات ارتباط بین طلاق و نرخ بزه‌دیدگی زنان، این مطالعه می‌کوشد تأثیر طلاق را بر نرخ بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز ارزیابی نماید. لذا بر اساس این ضرورت پژوهشی، در این مقاله ضمن تبیین مبانی نظری بزه‌دیدگی زنان مطلقه، به‌صورت میدانی هم نقش طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز مورد ارزیابی قرار گرفته و در نهایت پیشنهادها و راه‌کارهایی جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی زنان مطلقه و مقابله با پیامدهای جرم‌شناختی طلاق ارائه گردیده است.

ادبیات نظری تحقیق

معضل جرم همواره در طول تاریخ گریبان‌گیر بشر بوده است. رشد این پدیده طی دهه‌های اخیر نگرانی‌های بسیاری را برانگیخته و باعث شده است که خطر این پدیده از سایر معضلاتی مثل شیوع بیماری مهلک، آلودگی محیط‌زیست و نظایر آن‌ها که در دهه آخر قرن بیستم گریبان‌گیر بشر شده است بسیار بیش‌تر باشد. طبق آمار رسمی سازمان ملل متحد در چند سال گذشته رشد سالانه جرم، از رشد جمعیت و نیز رشد اقتصادی اکثریت قریب به اتفاق کشورهای جهان بیش‌تر بوده است. نکته قابل توجه این‌که بیش‌تر قربانیان جرم را افراد آسیب‌پذیر از جمله زنان تشکیل می‌دهند (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۸: ۳۱۵). زنان که از اعضای آسیب‌پذیر جامعه هستند، در قوانین کشورهای مختلف از جمله ایران مورد توجه قرار گرفته‌اند. این موضوع موجب ایجاد گروه‌های مردمی و حمایت‌جویان از این دسته از بزه‌دیدگان شده است. از جمله مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از بزه‌دیدگی، محافظت از زنان است که همواره در معرض بزه‌دیدگی هستند. در دسترس بودن زنان بزه‌دیده یکی از عواملی است که علاوه بر تحریک بزه‌کاران بالقوه به ارتکاب جرم و ایجاد انگیزه مجرمانه، موجب می‌شود بدون هیچ مانعی قصد مجرمانه خود را درباره هدف موردنظر عملی سازند. لذا افزایش کنترل‌های رسمی و غیررسمی در جامعه به‌منظور شناسایی زنانی که در معرض خطر بزه‌دیدگی قرار دارند، ضروری است (میرخلیلی، ۱۳۸۳: ۷۳).

در نظریه نقش‌آفرینی بزه‌دیده در بزه‌دیدگی، نوع رفتار بزه‌دیده، بی‌ملاحظگی و شتاب‌زدگی، وسوسه‌انگیزی، ترغیب، مساعدت یا فراهم نمودن تسهیلات زمینه‌ای برای وقوع بزه، به‌عنوان ابعاد اصلی نحوه نقش‌آفرینی بزه‌دیده در بزه‌دیدگی خویش مطرح شده است. کوهن^۱ و فلسون^۲ هم با طرح تئوری انتخاب عقلانی^۳ و زندگی روزمره^۴ معتقدند که شیوه زندگی بزه‌دیدگان نظیر هم‌نشینی و مجاورت آنان با بزه‌کاران با حضور در مکان یا زمان نامناسب و فاقد امنیت و نظارت، هم‌چنین نوع و نحوه فعالیت‌های روزمره آنان مانند جالب‌توجه بودن، در دسترس بودن، نوع شغل، پوشش و نحوه رفتار آنان در نهایت می‌تواند زمینه و فرصت ارتکاب جرم را برای بزه‌کاران فراهم نماید (به نقل از سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۲۵۷). در نظریه فعالیت روزمره^۵ اعتقاد بر این است که جرم ارتکاب یافته و بزه‌دیدگی با طبیعت خصوصیات زندگی معمولی انسان یا به عبارتی تعامل‌ها و کنش‌های اجتماعی در ارتباط است و هم‌زمان با تغییر این تعامل‌ها و خصوصیات نرخ بزه‌کاری نیز تغییر می‌یابد (لاجوردی، ۱۳۸۴: ۱۴۰-۱۲۳). در رویکرد آسیب‌پذیری، آسیب‌پذیری جنسی و جنسیتی که در بردارنده میزان آسیب‌پذیری فیزیولوژیکی و اجتماعی زنان، نسبت به مردان است، به‌عنوان زمینه مناسب بزه‌دیدگی شناخته شده است. به اعتقاد برخی از محققان، زنان در فرآیند جامعه‌پذیری در جامعه به‌گونه‌ای طبقه‌بندی شده‌اند که نسبت به جرم، آسیب‌پذیری بیش‌تری پیدا می‌کنند. برخی هم آسیب‌پذیری بیش‌تر زنان را به سبب ترس از تجاوز و عدم توانایی و کنترل زنان برای مقابله و دفاع از خود در برابر این جرم بیان می‌دارند (رنزتی و مایر^۶، ۲۰۰۳: ۴۸۷). بر اساس رهیافت عدم ادغام اجتماعی^۷ هم، زنان به علت عدم ادغام اجتماعی و طردهای ناشی از آن کم‌تر مورد حمایت و توجه بوده، در نتیجه قربانیان کم‌هزینه‌ای محسوب شده و احتمال بزه‌دیدگی‌شان افزایش می‌یابد (صادقی فسائی و میرحسینی، ۱۳۹۰: ۴۲-۳۸). همه این نظریات بر چند بعدی بودن علل بزه‌دیدگی زنان دلالت می‌نمایند که با توجه به پیامدهای جرم شناختی طلاق می‌توان بزه‌دیدگی زنان مطلقه را بر اساس آن‌ها توجیه نمود.

در مجموع بزه‌دیده‌شناسی زنان^۸ به‌عنوان شاخه‌ای از دانش بزه‌دیده‌شناسی، درصدد ایجاد سیاست جنایی مطلوب و آرمانی است که در آن اқشار آسیب‌پذیر مانند زنان، مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرند. این مهم، تنها با شناخت نقش زنان بزه‌دیده در شکل‌گیری جرم، شناخت علل بزه‌دیدگی آنان، ارائه راه حل‌هایی برای پیشگیری از بزه‌دیدگی آن‌ها و ایجاد آماج‌های غیرقابل اصابت در مقابل بزه‌کاران بالقوه، امکان‌پذیر است (مرتضوی، ۱۳۷۶: ۲۸). یکی از عوامل مؤثر در بزه‌دیدگی زنان، نقش خانواده و طلاق و جدایی از همسر و پیامدهای بعد از طلاق است. خانواده، پایه اساسی اجتماع و سلول سازنده زندگی است

1. Larry Cohen

2. Marcus Flsvn

3. Rational Choice

4. Everyday Life

5. Routine Activity Theory

6. Renzetti & Maier

7. Social Exclusion

8. Women's Victimology

و در وسیع‌ترین مفهوم کلمه، خاستگاه اعضای خویش و پناهگاه آنان است (ستوده، ۱۳۷۳: ۲۰۲-۲۰۱). اما امروزه، احساس امنیت و آرامش و روابط صمیمانه بین مرد و زن به سستی گراییده و خانواده به گونه فزاینده‌ای با نیروهای مخرب مواجه شده است که تهدید مهمی برای سلامت جامعه به شمار می‌رود. مهم‌ترین عامل فروپاشی این نهاد ارزشمند، متارکه یا طلاق است. طلاق می‌تواند پیامدهای زیادی برای افراد مطلقه به دنبال آورد که یکی از این پیامدها، زمینه بزه‌دیدگی زنان است. ارزیابی پدیده طلاق، ابعاد مختلف تأثیرهای آن را بر خانواده و به‌ویژه زنان، پیش رو می‌نهد. طلاق به هر دلیل، درست یا نادرست، هم برای افراد خانواده و هم برای جامعه پیامدهایی دارد. طلاق برای زن مشکلات اقتصادی، روانی، عاطفی و اجتماعی ایجاد می‌کند که هرکدام از این پیامدها هم به‌نوبه خود زمینه بزه‌دیدگی زنان را فراهم می‌سازد. خانواده، نخستین و بنیادی‌ترین نهادی است که برای پاسخ‌گویی به نیازهای فطری بشر، به‌ویژه نیاز به زندگی اجتماعی شکل گرفته است و نزدیک‌ترین و عمیق‌ترین تعامل بشر در بستر خانواده تحقق می‌یابد؛ به‌گونه‌ای که هیچ‌یک از انسان‌ها خود را بی‌نیاز از عضویت در این نهاد اولیه ندانسته‌اند. صاحب‌نظران معتقدند که خانواده از نخستین نظام‌های نهادی عمومی و جهانی است که برای رفع نیازمندی‌های حیاتی و عاطفی انسان و بقای جامعه ضرورت تام دارد (شرفی، ۱۳۹۶: ۳۷). روابط مناسب در جامعه بر اساس روابط مناسب در خانواده شکل می‌گیرد و هراندازه روابط درون خانواده مناسب‌تر باشد، خانواده و به‌تبع آن جامعه از ثبات و استحکام بیشتری برخوردار خواهد بود (اعزازی، ۱۳۸۹: ۱۲). هیچ جامعه‌ای بدون داشتن خانواده‌ای سالم نمی‌تواند ادعای سلامت کند و هیچ‌یک از آسیب‌های اجتماعی بی‌تأثیر از خانواده پدید نیامده‌اند (افروز، ۱۳۹۱: ۲).

سست شدن ارزش‌های مذهبی و فرهنگی، مشکلات اجتماعی و اقتصادی، فشارهای عصبی و روانی، کاهش علائق و روابط انسانی، انحرافات و اعتیاد به مواد مخدر از جمله عواملی هستند که منجر به طلاق می‌شوند (صابری‌زفرقندی، ۱۳۸۷: ۷). طلاق همان‌طور که بر جامعه آثار شومی بر جای می‌گذارد، تعادل انسان‌ها را نیز ناپایدار می‌سازد و به‌درستی می‌توان گفت که هیچ‌گاه مطالعه آسیب‌شناسی اجتماعی، انحرافات و بزه‌کاری، بدون تأثیر مقطعی این پدیده عنوان نشده است (شیرزاد و کاظمی فر، ۱۳۸۴: ۳۴). مسئله طلاق در حیات انسانی، دارای جنبه‌های گوناگون است. از یک‌جهت، پدیده‌ای حقوقی است که در علم حقوق به‌خصوص در بخش قانون مدنی بررسی می‌شود و از جهت دیگر، پدیده‌ای اقتصادی است. به این معنی که هم می‌تواند خانواده را به‌عنوان یک واحد اقتصادی، برپای دارد و هم به این معنی که یک عامل اقتصادی مانند فقر، موجب ازهم‌گسیختگی خانواده می‌شود. مصرف‌گرایی و گرایش به تشریفات و تجملات در میان خانواده‌ها موجب شده تا تفاوت میان خانواده‌های غنی و فقیر نمود بیش‌تری بیابد و اختلاف سطح خانوادگی به‌عنوان یکی از عوامل جدایی ساز میان زنان و مردان هویدا گردد (رشید؛ حسنونند؛ نبی زاده و رشتی، ۱۳۹۸: ۱۱۷). لذا اکثر بزه‌دیدگان زن چه در محیط خانه و چه در بیرون از خانه را زانی تشکیل می‌دهند که موقعیت مالی خوبی ندارند (سالاری فر، ۱۳۸۸: ۲۵). از سوی دیگر، طلاق یک پدیده

روان‌شناختی است. چراکه بر تعادل روانی اعضای خانواده، به شدت تأثیر می‌گذارد. همچنین، یک پدیده اجتماعی است. به این معنی که علل و زمینه‌های اجتماعی موجود و به‌طورکلی، ساختار جامعه می‌تواند سبب ازهم‌گسیختگی خانواده شود (حاجی حسینی شاهرودی، ۱۳۸۰: ۸۶). پدیده طلاق ممکن است به کاهش میزان تعهد و وابستگی به جامعه منجر شود، به نحوی که فرد مطلقه خود را کاملاً جدای از جامعه ببیند و نسبت به آن هیچ‌گونه احساس مسئولیتی نداشته باشد و حتی درصدد مبارزه با ارزش‌ها و هنجارهای پذیرفته‌شده در جامعه برآید و نظم و امنیت اجتماعی را مختل نماید (کریمی و عباسپور، ۱۳۹۵: ۱۴-۱۳). بنابراین بزه‌دیدگی زنان مطلقه، یکی از پیامدهای اجتماعی طلاق است. طلاق، یک ضریب مثبت و عامه بسیار قوی، برای ازدیاد نرخ بزه‌دیدگی و بزه‌کاری است. طبق بررسی دکتر اتین دوگریف^۱، یک نسبت مستقیم احتمالی بین عملی که موجب طلاق می‌شود و تبهکاری بزرگسالان وجود دارد و یک نسبت قطعی بین این طلاق‌ها و تبهکاری خردسالان نیز مورد تأیید است (به نقل از حسینی، ۱۳۸۳: ۲۶).

زنان مطلقه به‌کرات از سوی خانواده، دوستان، هم‌محلی‌ها و بزه‌کاران فرصت طلب که آن‌ها را آماج مناسبی برای جرائم خود محسوب می‌کنند، مورد تعرض قرار می‌گیرند. عمده جرائمی که علیه زنان بعد از طلاق به وقوع پیوسته و موجب بزه‌دیدگی آنان می‌گردند، عبارت‌اند از: ضرب و شتم، تجاوز جنسی، مزاحمت در معابر و اماکن عمومی، تهدید، توهین، افترا و سرقت. ایجاد مزاحمت نسبت به زنان و مورد آزار و اذیت قرار دادن آن‌ها و به‌طورکلی مورد بزه قرار دادن آن‌ها، یکی از مسائلی است که در کشورهای مختلف، با شدت و ضعف متفاوت، وجود دارد. اما ایجاد چنین مزاحمت‌ها و در نتیجه بزه‌کاری نسبت به زنان مطلقه بیش‌تر از زنان دیگر است. ایجاد مزاحمت جنسی و مزاحمت خیابانی بسیار شایع هستند و تجربه مشترکی برای تمام زنان هستند. ولی زنان مطلقه پس از طلاق این‌گونه بزه را زیاد تجربه می‌نمایند. این در حالی است که اغلب در مورد این مزاحمت‌ها صحبت نمی‌شود و به‌عنوان یک آسیب، جدی گرفته نمی‌شوند (فیلبرون^۲، ۲۰۱۳: ۵) و تنها در چند دهه گذشته، مسئله مزاحمت‌های خیابانی و جنسی، از یک مشکل خصوصی پنهان، زشت و در اکثر موارد کشف‌نشده، به‌صورت یک مسئله اجتماعی و عمومی، تبدیل‌شده است (سور^۳، ۱۹۹۹: ۴۷۰). خشونت علیه زنان فقط به کتک زدن و تنبیه جسمی محدود نمی‌شود. کلمات توهین‌آمیز، شک و بدبینی که مردان آن را خوش‌غیرتی می‌دانند، نیز جلوه‌هایی از خشونت هستند که بر زنان اعمال می‌شوند. ضرب و جرح یکی از جرائمی است که علیه زن مطلقه رخ می‌دهد که دیدگاه فوق‌تأثیر بسیار زیادی در ارتکاب آن دارد (خدادوست مقدم، ۱۳۹۷: ۶). حال‌آنکه نظام حقوقی اسلامی با به رسمیت شناختن طلاق به‌عنوان یک نهاد امضایی تلاش نموده است جنبه‌های غیرانسانی و تنبیهی آن را زدوده و بر همین اساس این پدیده را مدیریت اخلاقی نماید. خداوند متعال در آیه شریفه ۲۲۹ سوره بقره «فَأَمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ»، با بیان قاعده اخلاقی عمل به معروف به شیوه برخورد سازنده مرد در زمان طلاق اشاره و جنبه‌های تکلیفی

1. Etienne Dugriff

2. Fileborn

3. Sever

متعددی را برای آن مقرر نموده است (احمدیه و حکمت نیا، ۱۳۹۸: ۷۵). زنان همه‌جا و در همه زمان‌ها، قربانیان تجاوز بوده‌اند و در عصر حاضر هم مورد رفتار خشونت‌آمیز جنسی قرار می‌گیرند. تجاوز و سوءاستفاده جنسی، هرچند از آن نوع آسیب‌های اجتماعی است که خود معلول مشکلات و نابسامانی‌های اجتماعی فراوانی است، لیکن می‌تواند عامل بروز ناهنجاری‌ها و مشکلات روحی، روانی و اجتماعی زیادی در قربانیان تجاوز باشد (حسینی، ۱۳۹۰). مزاحمت‌های خیابانی که به اشکال گوناگون برای زنان ایجاد می‌شود، موضوع جدیدی نیست، اما امروزه با تحصیل بیش‌تر دختران در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی، افزایش آمار اشتغال آن‌ها نسبت به گذشته و به‌طورکلی حضور گسترده‌تر آن‌ها در سطح جامعه، این مزاحمت‌ها بیش‌تر به چشم می‌خورد. افرادی که در جامعه برای زنان مطلقه مزاحمت خیابانی ایجاد می‌کنند دچار فقر فرهنگی بوده و نمادسازی غلطی رادارند؛ مزاحمت را تفریح تلقی و جنس مؤنث را به‌مثابه شکار دیده و فکر می‌کنند که خیابان شکارگاه و زنان مطلقه شکار هستند و به‌طورکلی سلطه مردان بر زنان را حق خود می‌دانند. بیش‌تر مزاحم‌های خیابانی مجرد بوده یا در دوران مجرد، تجربه رابطه نامشروع داشته‌اند. یافته‌های برخی تحقیقات نشان داده که بعضی از این افراد، متأهل بوده یا در دوران مزاحمت به جهت نداشتن رابطه خوب با همسران‌شان، به‌منظور رفع خلأ عاطفی یا دفع تحقیر روحی متعرض زنان مطلقه می‌شده‌اند (خدادوست مقدم، ۱۳۹۷: ۷).

ترس و تنهایی، افسردگی، سرخوردگی، انزوا، کاهش رضایت از زندگی، خودکشی، دل‌تنگی، سردرد، افزایش فشارخون، بی‌قراری در خواب، احساس عدم سلامتی، اختلال حواس، مشکلات جنسی، پناه بردن به الکل یا مواد مخدر و سیگار و نگرانی بیش‌ازحد از ازدواج بعدی و دل‌سرد شدن نسبت به آن و درنهایت بزه‌دیدگی‌های ناشی از مطلقه بودن، ازجمله پیامدهای فردی طلاق برای زنان است. اعتیاد، فحشا، سرقت، طرد از اجتماع، سرخوردگی اجتماعی، اختلال در مناسبات و تعاملات اجتماعی، کاهش نفوذ اجتماعی، تضعیف موقعیت و فرصت‌های اجتماعی، در امان نبودن از طعنه‌ها و نگاه‌های کنجکاوانه اطرافیان، کاهش فرصت‌های ازدواج مجدد، تن دادن به ازدواج‌های موقت و یا خارج از عرف اجتماعی، فرار از خانه، ولگردی و انحرافات جنسی و فساد اخلاقی از پیامدهای اجتماعی طلاق برای زنان می‌تواند باشد (خدادوست مقدم، ۱۳۹۷: ۹).

باید دانست که تأثیرها و پیامدهای طلاق، پیچیده است. نباید تمامی پیامدهای طلاق را منفی دانست؛ زنی که به خاطر فرار از اذیت و آزارهای شوهر خود طلاق می‌گیرد، زنی که شوهرش او را مجبور به روسپی‌گری می‌کند و زنی که به خاطر مشکلات روانی و سوءظن‌های نابه‌جای شوهر خود طلاق می‌گیرد و در مواردی از این دست، اتفاقاً طلاق تدبیری برای پیشگیری از بزه‌کاری یا بزه‌دیدگی اوست (کریمی و غلامی، ۱۳۹۵: ۶۵). لذا گوناگونی پیامدهایی که از طلاق انتظار می‌رود و عکس‌العمل اشخاص در مقابل این رویداد مهم است و نشان می‌دهد که به‌غیراز خود طلاق، عوامل دیگری هم در سازگاری یا ناسازگاری پس از طلاق، نقش ایفا می‌نمایند. متأسفانه در شهر تبریز هم مثل اکثر مناطق ایران، دید مردم نسبت به زنان

مطلقه بسیار منفی است. با توجه به فرهنگی که بر شهر تبریز حاکم است، زنان مطلقه از جایگاه مناسبی در بین مردم برخوردار نیستند. هرچند این فرهنگ، امروزه تا حدی تعدیل شده است، لیکن بازهم این زنان، سنگینی نگاه‌هایی مملو از سوءظن و شک و تردید را احساس می‌کنند. بر اساس مطالعات صورت گرفته، اثرهای طلاق بر زنان مطلقه به‌طورکلی در سه گروه عمده اثرهای فردی، اجتماعی و اقتصادی قابل تقسیم هستند (برنتانو و کلارک استوارت، ۱۳۹۵: ۴۰۶-۴۰۵). راه‌کارهای ارائه‌شده نیز به چهار دسته نهادهای فرهنگی و اجتماعی، آموزشی، اقتصادی و حمایتی، قانون‌گذاری و نظارتی تقسیم شده است که در این بین بیش‌تر راه‌کارها متوجه جنبه‌های آموزشی و خانوادگی بوده است. بدین معنی که با افزایش مهارت و دانش ارتباطی بین زوجین، ترسیم دقیق و کارشناسانه پیامدهای روانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی طلاق به‌منظور جلوگیری از اخذ تصمیم‌های فوری و نشئت گرفته از پدرسالاری در خانواده می‌توان شاهد کاهش نرخ طلاق بود (فیروزجانیان گلوگاه؛ صادقی؛ جان محمدی لرگانی و لطفی، ۱۳۹۷: ۱۳۳). لذا بر مبنای نتایج علمی و کاربردی تحقیقات صورت پذیرفته در ایران، در این پژوهش هم سعی بر ارزیابی تأثیر این پیامدهای طلاق بر نرخ بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز بوده است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-پیمایشی است.

جامعه آماری

تمامی زنان مطلقه مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره شهر تبریز، جامعه آماری پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهند که حجم نمونه توسط فرمول کوکران^۱ حدود ۱۷۰ نفر به‌طور کاملاً تصادفی انتخاب شد. در تعیین حجم نمونه عوامل متعددی دخیل هستند که از آن جمله می‌توان به هدف تحقیق، میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته یا بررسی رابطه دو متغیر، گستردگی متغیرهای ناخواسته، حجم جامعه آماری، روش تحقیق، امکانات و منابع مالی و زمانی محقق و درصد خطاپذیری را نام برد. چون حجم جامعه آماری مشخص نیست و اطلاعی از واریانس جامعه آماری در دسترس نیست، از فرمول زیر حجم نمونه مشخص شده است:

$$n = \left(\frac{Z_{\alpha/2} * \sigma}{\varepsilon} \right)^2 \sigma = \frac{\max(x_i) - \min(x_i)}{6}$$

هم‌چنین چون پرسش‌نامه با طیف لیکرت^۲ ۵ درجه استفاده‌شده است، بزرگ‌ترین مقدار ۵ و کوچک‌ترین مقدار ۱ خواهد بود. بنابراین انحراف معیار آن برابر است می‌توان از مقدار ۰/۶۶ استفاده کرد؛ زیرا این مقدار بیشینه انحراف معیار است (مؤمنی، ۱۳۸۷). هم‌چنین سطح اطمینان ۹۵٪ و دقت برآورد ۰/۰۱ در نظر گرفته‌شده است. بنابراین حجم نمونه برابر است با:

^۱. Cochran's Formula

^۲. Likert

$$Z\alpha/2 = 1.96, \quad \varepsilon = 0.01, \quad \sigma = 0.66 \Rightarrow N = 170$$

جدول ۱. برآورد حجم نمونه آماری موردنیاز

جامعه آماری	تعداد زنان مطلقه شهر تبریز	حجم نمونه موردنیاز طبق فرمول
زنان مطلقه شهر تبریز	نامعلوم	۱۷۰

روش جمع‌آوری داده‌ها

در پژوهش‌های کاربردی از ابزارهای متفاوتی هم‌چون پرسش‌نامه و مصاحبه جهت جمع‌آوری اطلاعات و اندازه‌گیری متغیرها استفاده می‌شود. انتخاب نوع ابزار بستگی به ماهیت موضوع، اهداف تحقیق، نوع پژوهش و آزمودنی‌ها دارد. بنابراین یکی از مهم‌ترین مراحل روش علمی تحقیق، انتخاب ابزار مناسب است. در این تحقیق برخی اطلاعات با استفاده از روش کتابخانه‌ای و اطلاعات دیگر از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. لذا روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها

ابزار پرسش‌نامه مورداستفاده در پژوهش حاضر، محقق ساخته بوده که برای سنجش ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز توسط محقق تهیه و تدوین شده است. این پرسش‌نامه دارای ۱۹ سؤال و دارای سه بعد به شرح زیر است:

جدول ۲. ابعاد پرسشنامه ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز

نقش طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز	سوالات	تعداد سوالات
اثرهای فردی	۱-۲-۳-۴-۵	۵
اثرهای اقتصادی	۶-۷-۸-۹-۱۰	۵
اثرهای اجتماعی	۱۱-۱۲-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹	۹

شیوه نمره‌گذاری

حداکثر نمره این آزمون ۹۵ و حداقل نمره آن ۱۹ است.

جدول ۳. شیوه نمره‌گذاری

عنوان پرسش‌نامه	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم	نظری ندارم	تاحدودی موافقم	کاملاً مخالفم
سنجش ارزیابی نقش طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز	۵	۴	۳	۲	۱

روایی و پایایی پرسش‌نامه

سنجش روایی صوری و محتوایی^۱ پرسش‌نامه مورد استفاده در این پژوهش، توسط ۱۲ نفر از کارشناسان متخصص در زمینه طلاق بر اساس الگوی لاوشه^۲ مورد تأیید قرار گرفته است که نتایج آن در جدول ۴ نشان داده شده است. برای تعیین CVR از متخصصان درخواست شد تا هر آیتم را بر اساس طیف سه‌قسمتی «ضروری است، مفید است ولی ضرورتی ندارد و ضرورتی ندارد»، بررسی نمودند. سپس پاسخ‌ها مطابق فرمول $CVR = \frac{NE - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$ محاسبه گردید. در این رابطه NE تعداد متخصصانی است که به گزینه ضروری پاسخ داده‌اند و N تعداد کل متخصصان و CVR نسبت روایی محتوایی است. به‌عنوان مثال اگر ۱۱ نفر سؤال را ضروری بدانند، مقدار CVR برابر خواهد بود با ۰/۵۹. میزان قابل قبول برای روایی محتوایی از نظر لاوشه برای هر سؤال ۰/۶۶ در نظر گرفته شده است. روایی محتوایی پرسش‌نامه ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز، $CVI^3 = ۹۱/۸۳$ و $CVR = ۹۱/۰۹$ تایید شده است. ناگفته نماند با توجه به این‌که نتایج به‌دست آمده از پرسش‌نامه محقق ساخته با نظریه‌هایی که ارزیابی بر محور آن‌ها تدوین شده است تناسب داشته است، لذا ابزار محقق ساخته، دارای روایی سازه^۴ است.

$$\text{نسبت روایی محتوایی} = \frac{\frac{\text{تعداد خبرگان}}{2} - \text{تعداد پاسخهای ضروری}}{\frac{\text{تعداد خبرگان}}{2}}$$

به‌منظور سنجش روایی پرسش‌نامه، ابتدا مؤلفه‌های ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز از بنیان‌های نظری استخراج و برای هر مؤلفه گویه‌هایی تنظیم گردید و سپس روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه به شیوه دآوری تخصصی توسط ۱۲ تن از متخصصان صورت گرفت. به‌منظور سنجش پایایی، پرسش‌نامه در بین ۳۰ مدیر به‌صورت آزمایشی اجرا شد و نتیجه حاصل از بررسی اجزای پرسش‌نامه نشان داد که ضریب هم‌سانی درونی پرسش‌نامه (آلفای کرونباخ^۵ برابر با ۰/۸۶۸) بوده است که نشان‌دهنده پایایی بالای این ابزار است.

جدول ۴. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه محقق ساخته ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز

گویه	مقدار CVI	مقدار CVR	گویه	مقدار CVI	مقدار CVR
۱	۰/۹۱	۰/۸۳	۱۰	۱	۱
۲	۰/۷۵	۰/۸۳	۱۱	۱	۱
۳	۱	۱	۱۲	۱	۱

۱. Content Validity Ratio (CVR)

۲. Lawshe

۳. Content Validity Index (CVI)

۴. Construct Validity

۵. Cronbach's Alpha

گوبه	مقدار CVI	مقدار CVR	گوبه	مقدار CVI	مقدار CVR
4	۱	۱	13	۱	۱
5	۰/۹۱	۰/۸۳	14	۱	۱
6	۱	۱	15	۱	۱
7	۱	۱	16	۱	۱
8	۰/۹۱	۰/۶۶	17	۰/۹۱	۰/۸۳
9	۱	۱	18	۰/۸۳	۰/۸۳

لذا برای محاسبه پایایی آزمون هم از روش آلفای کرون‌باخ استفاده شد. بدین ترتیب که به‌وسیله دو روش پیش‌آزمون و بازآزمایی روی ۳۰ نفر آزمون انجام گرفت که پایایی آن با استفاده از آلفای کرون‌باخ به شرح زیر هست. بنابراین پرسش‌نامه دارای پایایی قابل قبولی است.

جدول ۵. پایایی پرسش‌نامه ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز

روش اندازه‌گیری پایایی	آلفای کرون‌باخ
اثرهای فردی	۰/۸۱۶
اثرهای اقتصادی	۰/۸۹۹
اثرهای اجتماعی	۰/۸۹۱

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش در دو قسمت آمار توصیفی و آمار استنباطی ارائه شده است.

آمار توصیفی

برای آمار توصیفی جهت نمایش اطلاعات جمعیت شناختی از جداول فراوانی استفاده شده است.

جدول ۶. توزیع فراوانی شرایط سنی پاسخ‌گویان

متغیرها	فراوانی	درصد	درصد معتبر
وضعیت سنی	زیر ۲۵ سال	۱۵	۸/۸
	بین ۲۵ تا ۳۰ سال	۵۲	۳۰/۶
	بین ۳۱ تا ۳۵ سال	۶۳	۳۷
	بین ۳۶ تا ۴۰ سال	۲۳	۱۳/۵
	بالای ۴۰ سال	۱۷	۱۰/۱
وضعیت تحصیلی	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰/۰
	زیر دیپلم	۴۳	۲۵/۳
	دیپلم	۳۲	۱۸/۸
	فوق دیپلم	۱۱	۶/۵
	لیسانس	۶۴	۳۷/۶
وضعیت تحصیلی همسر	فوق لیسانس و بالاتر	۲۰	۱۱/۸
	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰/۰
	زیر دیپلم	۶۲	۳۶/۵
	دیپلم	۵۶	۳۳/۰
	فوق دیپلم	۱۴	۸/۲

متغیرها	فراوانی	درصد	درصد معتبر
وضعیت شغلی همسر	لیسانس	۲۸	۱۶٫۴
	فوق لیسانس و بالاتر	۱۰	۵٫۹
	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰٫۰
	بیکار	۸۳	۴۸٫۹
	کارمند	۱۹	۱۱٫۱
	شغل آزاد	۶۸	۴۰٫۰
	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰٫۰
	خانهدار	۱۱۵	۶۷٫۶
	کارمند	۲۲	۱۳٫۰
	شغل آزاد	۳۳	۱۹٫۴
وضعیت شغلی	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰٫۰
	دارای فرزند	۱۳۹	۸۲٫۰
	بدون فرزند	۳۱	۱۸٫۰
	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰٫۰
	اعتیاد همسر	۳۳	۱۹٫۴
	عدم تفاهم و ناسازگاری	۴۱	۲۴٫۱
	مشکلات نابابوری	۷	۴٫۱
	دخالت دیگران	۴۸	۲۸٫۲
	بیکاری و مشکلات اقتصادی همسر	۲۱	۱۲٫۳
	فساد اخلاقی همسر	۳	۱٫۸
علت طلاق	عدم پرداخت نفقه توسط همسر	۱۰	۵٫۹
	سایر موارد	۷	۴٫۲
	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰٫۰
	اجاره نشین	۶۴	۳۷٫۶
	خانه پدري و فاميل	۹۲	۵۴٫۱
	شخصی	۱۴	۸٫۳
	جمع کل	۱۷۰	۱۰۰٫۰

با توجه به نتایج جدول و با توجه به سطح معنی داری بالاتر از ۰٫۰۵ داده‌ها، توزیع داده‌های حاصل از پرسش‌نامه نرمال است. لذا با توجه به توزیع نرمال داده‌ها، بایستی از آزمون پارامتریک^۱ استفاده شود. لذا به دلیل نرمال بودن داده‌ها از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۲ و هم‌چنین با توجه به تک متغیره بودن آزمون از آمار پارامتریک T مستقل (آزمون T تک نمونه‌ای) استفاده می‌شود. سپس به بررسی آزمون فرضیات پژوهش پرداخته شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون T ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز

مدل	تعداد	میانگین واقعی	انحراف معیار	خطای میانگین
	170	3/3109	0.92972	0.08523

۳ = میانگین مفروض شده

^۱. Parametric Test

^۲. Kolmogorov- Smirnov Test

مدل	تعداد	میانگین واقعی	انحراف معیار	خطای میانگین
	170	3/3109	0.92972	0.08523
ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز	T آزمون 3/648	درجه آزادی 168	سطح معنی‌داری 0.000	0.3109
مدل	تعداد	میانگین واقعی	انحراف معیار	خطای میانگین
	170	3.3950	0.76710	0.7032
میانگین مفروض شده = ۳				
ارزیابی تأثیر اثرهای فردی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز	T آزمون 5.617	درجه آزادی 168	سطح معنی‌داری 0.003	تفاوت میانگین: 0.3950
مدل	تعداد	میانگین واقعی	انحراف معیار	خطای میانگین
	170	3.1613	0.91254	0.8365
میانگین مفروض شده = ۳				
ارزیابی تأثیر اثرهای اقتصادی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز	T آزمون 1/929	درجه آزادی 168	سطح معنی‌داری 0.004	تفاوت میانگین: 0.1613
مدل	تعداد	میانگین واقعی	انحراف معیار	خطای میانگین
	170	3.1101	0.91254	0.8365
میانگین مفروض شده = ۳				
ارزیابی تأثیر اثرهای اجتماعی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز	T آزمون 2.269	درجه آزادی 168	سطح معنی‌داری 0.000	تفاوت میانگین: 0.1101

میانگین متغیر ارزیابی تأثیر طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز برابر $3/3109$ و سطح معنی‌داری آزمون $0/000$ است. با توجه به این که سطح معنی‌داری کم‌تر از $0/05$ است فرض صفر رد می‌شود. از طرفی چون میانگین واقعی بیش‌تر از میانگین مفروض یعنی ۳ است، نتیجه گرفته می‌شود طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز به‌طور معنی‌داری بالاتر از حد متوسط هست. به‌عبارتی دیگر، با توجه به مثبت بودن مقدار $T=3.648$ و میانگین واقعی بالاتر از حد متوسط ($3/3109$) و معنی‌داری کم‌تر از $0/05$ ($P=0/000$) با اطمینان ۹۹ درصد و خطای ۱ درصد می‌توان گفت پس با اطمینان می‌توانیم بگوییم که فرضیه پژوهش مورد قبول واقع می‌شود و طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز تأثیر مثبت دارد؛ یعنی با افزایش طلاق نرخ بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز هم می‌تواند افزایش پیدا کند.

بحث و نتیجه‌گیری

طلاق و ازهم‌پاشیدگی کانون خانواده یکی از معضلات مهم اجتماعی است که پیامدهای آن از مشکلات بزرگ جوامع کنونی به شمار می‌رود. باید دانست که تأثیرها و پیامدهای طلاق، پیچیده است؛ طلاق، نوش‌داروی جهانی است و نه فاجعه عمومی. گوناگونی حوادثی که از طلاق انتظار می‌رود و عکس‌العمل افراد در مقابل رویدادهای طلاق، مهم است و نشان می‌دهد که عواملی به‌غیر از خود طلاق، در سازگاری یا ناسازگاری پس از طلاق، نقش دارند. در مقابل، برآورده نشدن نیازهای عاطفی، اقتصادی و اجتماعی در برخی زنان، ممکن است تبعات منفی بیش‌تری به بار آورد و به سوء رفتار و یا روی آوردن به دیگر آسیب‌های اجتماعی منجر شود. گروهی هم دچار نوعی انفعال، ناامیدی، درماندگی و سرخوردگی و وابستگی می‌شوند. اما واقعیت این است که این تنها زن نیست که مسیر طولانی زندگی پس از طلاق را می‌سازد و بخشی از این راه پیش از اراده زن توسط ساختارها، جامعه، افراد، فرهنگ و باورها ساخته شده‌اند که زن مجبور است در این راه گام بردارد، حرکت کند، بجنگد و مغلوب یا پیروز شود. بر اساس مطالعات صورت گرفته، اثرهای طلاق بر زنان مطلقه به سه گروه عمده فردی، اجتماعی و اقتصادی تقسیم می‌شود.

نتایج آزمون T در بررسی فرضیه‌های این پژوهش نشان داد که میانگین ارزیابی تأثیر اثرهای فردی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز برابر $3/3950$ و سطح معنی‌داری آزمون $0/03$ است. با توجه به این‌که سطح معنی‌داری کم‌تر از $0/05$ است فرض صفر رد می‌شود. پس با اطمینان می‌توانیم بگوییم که فرضیه پژوهش مورد قبول واقع می‌شود و اثرهای فردی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز تأثیر مثبت دارد؛ یعنی با افزایش اثرهای فردی طلاق، نرخ بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز هم می‌تواند افزایش پیدا کند. از این جهت این فرضیه با نتایج و یافته‌های تحقیقات کریمی و غلامی (۱۳۹۵)؛ کلاتری، روشن‌فکر و جواهری (۱۳۹۰) و هم‌چنین صادقی فسایی و میرحسینی (۱۳۹۰) هم‌سو هست. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که عوامل جسمی و زیستی هم‌چون نقص جسمانی، وضعیت خاص ژنتیکی، سن، جنس، زشتی و زیبایی، قدرت و توانایی جسمانی می‌تواند علت بزه‌دیدگی افراد به‌خصوص زنان و دختران باشد. زنان از لحاظ وضعیت جسمانی و عوامل زیستی، در مقایسه با مردان ضعیف‌تر هستند و همین نابرابری در توانایی‌های جسمی، یکی از موجبات بزه‌دیدگی آنان است. در جرائم خشونت‌بار، آدم‌ربایی و یا خشونت‌های خانوادگی، مسلماً ضعف قدرت دفاعی زنان در مقابل مردان، آنان را بیش‌تر قربانی چنین وضعیتی قرار می‌دهد. هم‌چنین در تجاوزات جنسی، یکی از عواملی که باعث موفقیت مجرم در انجام نیت پلید خود می‌شود، همانا قدرت جسمی برتر مردان و عدم توانایی زنان در دفاع از خود در برابر چنین تعدیاتی است. از لحاظ روانی نیز زنان به دلیل طبع لطیف و درآمیختگی عواطف و احساسات باوجود آنان و دخالت این عوامل در بعضی تصمیم‌گیری‌های آنان ممکن است دچار غفلت و بی‌احتیاطی شده، زود تحت تأثیر مسائل و موقعیت‌های خارجی قرار گیرند و اغوا شوند و یا با اعتماد بی‌دلیل، باعث آسیب‌پذیری خودگردند. این عوامل نقش مؤثری در بزه‌دیده واقع‌شدن آنان ایفا می‌نماید.

میانگین متغیر ارزیابی تأثیر اثرهای اقتصادی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز برابر $۱۶۱۳/۳$ و سطح معنی‌داری آزمون $۰/۰۰۴$ است. با توجه به این‌که سطح معنی‌داری کم‌تر از $۰/۰۵$ است فرض صفر رد می‌شود. پس با اطمینان می‌توانیم بگوییم که فرضیه پژوهش مورد قبول واقع می‌شود و اثرهای اقتصادی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز تأثیر مثبت دارد؛ یعنی با افزایش اثرهای اقتصادی طلاق، نرخ بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز هم می‌تواند افزایش پیدا کند. لذا اثبات این فرضیه با نتایج تحقیقات کریمی و غلامی (۱۳۹۵)؛ کلاتری، روشن‌فکر و جواهری (۱۳۹۰) و نیز صادقی فسایی و میرحسینی (۱۳۹۰) هم‌سو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که وابستگی اقتصادی زنان به مردان (پدر قبل از ازدواج و عمدتاً شوهر بعد از ازدواج) سبب می‌شود که زن در مقابل تعدیاتی که به او روا داشته می‌شود، سکوت نماید و مرد که قدرت برتر اقتصادی در چنین خانواده‌هایی محسوب می‌شود، به خودکامگی و استبداد روی آورده و زن نگران از قطع این وابستگی و امرار معاش، مورد سوءاستفاده و بهره‌کشی قرار گیرد و یا در مقابل خشونت که بالاترین نرخ بزه‌دیدگی را به خود اختصاص می‌دهد، هیچ واکنشی از خود نشان نداده، با قبول این وضعیت صبر و تحمل پیشه سازد. این‌گونه عوامل در بالا بودن رقم سیاه بزه‌دیدگی زنان نقش بسزایی دارد و بسیاری از جرائم ارتكابی علیه زنان به سبب این ملاحظات گزارش نمی‌شود. اشاره به این مسئله نیز شایان ذکر است که وقتی جامعه با معضل بیکاری روبه‌روست، فرصت‌های شغلی بیش‌تر در اختیار مردان قرار می‌گیرد و زنان به‌خصوص وقتی که سرپرستی خانوار را به عهده دارند، با مشکل مضاعفی روبه‌رو هستند. این امر هم امکان ارتكاب جرم از سوی آنان و هم امکان بزه‌دیدگی شان را بیش‌تر می‌سازد. این‌گونه زنان در بیکاری فزاینده و کاهش در هزینه‌های رفاه عمومی و اجتماعی آسیب‌پذیرند. تضاد طبقاتی و عدم توزیع عادلانه ثروت؛ فقر و درماندگی؛ تمایل به ثروتمند شدن و تجمل‌پرستی؛ بیکاری و قرض و هم‌چنین نداشتن توانایی لازم برای برآوردن احتیاجات زندگی مهم‌ترین عوامل بزه‌دیدگی هستند. نوع شغل، بیکاری و مشکلات اقتصادی همراه آن عامل مهمی در بروز تنش‌ها علیه زنان است. معمولاً افراد بیکار با احتمال بیش‌تری اقدام به خشونت علیه زنان می‌کنند و افراد شاغل چون دارای اعتماد به نفس بالاتری هستند، رفتار خشونت‌آمیز کم‌تری دارند. مهم‌ترین علت بیکاری شوهران به دلایلی چون اعتیاد و عدم مسئولیت‌پذیری خانواده مرتبط هست. زنان به خاطر مشکلات مالی، حفظ بنیان خانواده، فرزندان و یا جبر همسر به بیرون منزل و کارهای پاره‌وقت مشغول می‌شوند و به شکل‌های مختلف مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند. زنان مطلقه که به نحوی خود به‌تنهایی اداره‌کننده زندگی هستند، به جهت اشتغال‌شان، بیش‌تر در معرض بزه‌دیدگی قرار دارند. چراکه اکثر آن‌ها تحصیلات پایینی داشته و قادر به انتخاب شغل مناسب نیستند. لذا به خاطر نیاز مالی مجبور هستند به کارهای پاره‌وقت روی آورند و در صورت بیکاری و تأمین مخارج از سوی خانواده هم چه‌بسا به ازدواج‌های اجباری و ناموفق دیگر روی آورند و یا ممکن است به نکاح موقت و یا حتی جهت تأمین مخارج‌شان اقدام به تن‌فروشی نمایند که مضاف بر بزه‌دیدگی خود، بیش‌ترین آسیب را متوجه فرزندان خود می‌نمایند.

میانگین متغیر ارزیابی تأثیر اثرهای اجتماعی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز هم برابر ۳/۱۱۰۱ و سطح معنی‌داری آزمون ۰/۰۰۰ است. با توجه به این که سطح معنی‌داری کم‌تر از ۰/۰۵ است، فرض صفر رد می‌شود. از طرفی، چون میانگین واقعی بیش‌تر از میانگین مفروض یعنی ۳ است، نتیجه گرفته می‌شود که اثرهای اجتماعی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز به‌طور معنی‌داری بالاتر از حد متوسط هست. به‌عبارتی دیگر، با توجه به مثبت بودن مقدار $T=2.269$ و میانگین واقعی بالاتر از حد متوسط (۳/۱۱۰۱) و معنی‌داری کم‌تر از ۰/۰۰۰ ($P=0.000$) با اطمینان ۹۹ درصد و خطای ۱ درصد می‌توان با اطمینان گفت که این فرضیه پژوهش هم موردقبول واقع می‌شود و اثرهای اجتماعی طلاق بر بزه‌دیدگی زنان شهر تبریز تأثیر مثبت دارد؛ یعنی با افزایش اثرهای اجتماعی طلاق، نرخ بزه‌دیدگی زنان در سطح شهر تبریز هم می‌تواند افزایش پیدا کند. از این جهت با اثبات این فرضیه، نتایج تحقیقات کریمی و غلامی (۱۳۹۵)؛ کلاتری، روشن‌فکر و جواهری (۱۳۹۰) و صادقی فسایی و میرحسینی (۱۳۹۰) هم تأیید می‌شود. در تبیین اثبات این فرضیه می‌توان بیان داشت که موقعیت زن از نظر اجتماعی و اهمیتی که جامعه برای وی قائل بوده و نگرش‌های موجود به وی از دیگر عوامل منجر به بزه‌دیدگی زنان محسوب می‌شود. اعتقادات و آداب و رسوم یک جامعه در این راستا نقش مؤثری دارد. به‌عنوان مثال در جامعه‌ای که زنان، موجوداتی پست‌تر از مردان و طفیلی و درجه دوم تلقی شوند، در معرض انواع تبعیض‌ها، خشونت و بهره‌کشی قرار می‌گیرند. نکته قابل‌تأمل این است که این نوع بزه‌دیدگی زنان به علت آمیخته شدن با نوع فرهنگ و نگرش جامعه، چندان مورد اعتراض قرار نمی‌گیرد. چنین برخوردهایی سبب شده است حتی زنان نیز به خود به‌مثابه افراد وابسته و تبعی‌بنگردد و لذا بسیاری از بزه‌دیدگی‌هایی که به زنان تحمیل می‌شود، به‌عنوان ضرورت یا نتیجه اجتناب‌ناپذیر موقعیت اجتماعی خود پذیرفته آنان بوده است. به‌عنوان مثال، بسیاری از زنان در مقابل خشونت‌های خانگی، مهر سکوت بر لب زده و ضرب و شتم توسط شوهران را به راحتی پذیرا می‌شوند و یا به جهت حفظ آبرو و حیثیت خانوادگی از گزارش کردن چنین بزه‌دیدگی‌هایی خودداری می‌نمایند. نمونه دیگری که زنان به دلیل ملاحظات اجتماعی و فرهنگی از اعلام جرم علیه بزه‌کار امتناع می‌نمایند، در اعمال منافعی عفت است که به دلیل حفظ آبرو یا شاید به دلیل عدم اعتماد به دستگاه قضایی در مجازات کردن بزه‌کار، پرده‌پوشی می‌نمایند و همین امر هم موجب سوءاستفاده بیش‌تر و تکرار بزه‌دیدگی آن‌ها می‌گردد.

خانواده مهم‌ترین نهاد استحکام جامعه است، اگر پایه‌های این نهاد سست شود، جامعه به خطر می‌افتد و راه زوال را باید طی کند. خطیرترین نوع فروپاشی خانواده، طلاق است. طلاق هرچند در دین مبین اسلام، حلال شمرده شده است، اما حتی نزد خداوند هم بسیار منفور است که منفور بودن این عمل، به دلیل آثار و پیامدهای ناگوار و جبران‌ناپذیری است که بر افراد درگیر در این مسئله می‌گذارد. زن، یکی از کنش‌گران طلاق است که به دلیل وضعیت خاص روحی و عاطفی که دارد تأثیرهای طلاق، به‌وضوح در او دیده می‌شود. هم‌چنین، در جامعه ایرانی و در شهری مذهبی و سنت‌گرا همچون تبریز، زن مطلقه از لحاظ جایگاه اجتماعی، به‌شدت تنزل می‌یابد. پنداشت‌های منفی مردم، وضعیت بد اقتصادی، طرد از سوی خانواده و دوستان از جمله

پیامدهای منفی طلاق هستند که زن را به سمت بزه‌دیده واقع شدن، سوق می‌دهند. البته نه این‌که طلاق و پیامدهای آن الزاماً موجب بزه‌دیده شدن زن می‌شود؛ چراکه بزه‌دیده شدن زنان عوامل متعددی دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، عامل طلاق و اثرهای فردی، اجتماعی و اقتصادی متأثر از این پدیده است. لذا در جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی زنان مطلقه، به حمایت از آن‌ها بایستی بیش‌تر توجه شود که در اصل از جامعه و افراد آن آسیب‌دیده‌اند تا تربیت فرزندان این دسته از زنان هم با مشکل مواجه نشود که البته در کنار حمایت‌های مادی، شایسته است این حمایت‌ها به‌ویژه در بزه‌دیدگی‌های جنسی دربردارنده حمایت‌های روانی از طریق تأسیس مراکز تخصصی هم باشد تا در جهت بازگرداندن زنان مطلقه بزه‌دیده به شرایط ماقبل بزه‌دیدگی اقدام شود.

هرچند طلاق در شرایط حاضر به‌صورت متداول‌ترین راه‌حل یک ازدواج ناموفق درآمده است. لیکن در بهترین شرایط، طلاق تجربه هیجانی ناراحت‌کننده‌ای است و در بدترین شرایط، می‌تواند به شوک و سردرگمی شدید منجر شود. مشکل و آسیب دیگر حاصل از طلاق زوج‌ها، تنهایی و مشکل سازش دوباره آن‌ها با اجتماع است. زنان پس از طلاق با دنیایی متفاوت از روابط، نگرش‌ها و تصورات نسبت به خود، مواجه می‌شوند؛ هم‌چنین جایگاه و منزلت اجتماعی و حتی خانوادگی خود را از دست‌رفته می‌بینند. لذا اگرچه طلاق در پایان بخشیدن به اضطراب‌ها و تنش‌های زندگی مشترک، در پاره‌ای مواقع مفید به نظر برسد، لیکن، اکثر زنان مطلقه با اضطراب‌ها و تنش‌های جبران‌ناپذیر و آسیب‌زا مواجه می‌شوند. آن‌ها خود را طردشده می‌بینند و دیگران نیز همواره به آن‌ها سوءظن دارند که البته این نگرش منفی، متأثر از فرهنگ غلط جامعه در برخورد با طلاق و به‌خصوص زنان مطلقه است. اینجاست که بزه‌کاران با انگیزه، آن‌ها را آماج مناسبی برای جرائم خود می‌بینند؛ چون می‌دانند که آنان از حمایت اجتماعی برخوردار نیستند و چه‌بسا پس از بزه‌دیده واقع شدن، جامعه و دستگاه عدالت کیفری هم خود آنان را مقصر بدانند؛ به همین جهت است که از اعلام جرم علیه خود، صرف‌نظر می‌نمایند و این واکنش زنان مطلقه نسبت به جرم یعنی پنهان نگه‌داشتن بزه‌دیدگی خود، به نفع بزه‌کاران است و آن‌ها را به سمت زنان مطلقه به‌مثابه آماج بزه مطلوب متمایل می‌کند. این وضعیت هنگامی که زنان مطلقه، علاوه بر برخوردار نبودن از حمایت کیفری و اجتماعی، حمایت خانوادگی خود را نیز از دست‌داده و از سوی خانواده خود نیز طرد شده باشند، بیش‌تر خودنمایی می‌کند و نرخ بزه‌دیدگی آن‌ها را افزایش می‌دهد.

محدودیت‌های زنان که عمدتاً تکلیفی برای آن‌ها جهت انجام یا ترك برخی اعمال و به‌ویژه عدم تصدی برخی مسئولیت‌ها در راستای پیشگیری از آسیب و بزه‌دیدگی ایجاد کرده است، در دورانی مطرح بوده است که افراد حقیقی و اجتماعات کوچکی مانند خانواده و قوم و قبیله، مسئول اصلی و بلاواسطه امنیت و محافظت از خود بوده‌اند. در این شرایط، طبیعی است که توصیه یا الزام به انجام اقدام‌های فردی جهت مراقبت از خود و یا رسم و عرف خانوادگی و قبیله‌ای برای مراقبت از منافع و حیثیت خانواده و قبیله اهمیت و جایگاه ویژه‌ای می‌یابد. در دوران معاصر با استقرار حکومت‌های فراگیر و با اقتداری که از ناحیه

شهروندان جهت تأمین و تضمین امنیت آن‌ها مشروعیت و مقبولیت یافته‌اند، انتظار این است که حکومت، سازوکار مراقبت از آزادی‌های افراد را به‌گونه‌ای تنظیم کند که شهروندان و به‌ویژه افرادی که به دلیل شرایط جسمانی یا جهات دیگر، بیش‌تر در معرض آسیب‌های اجتماعی و بزه‌دیدگی هستند، ناچار نباشند برای مراقبت از خود و پیشگیری از بزه‌دیدگی از برخی حقوق و آزادی‌های خود صرف‌نظر نمایند.

راهکارها

۱. شناسایی زنان مطلقه فاقد درآمد و ایجاد مشاغل پاره‌وقت و کسب‌وکارهای خانگی برای آن‌ها.
 ۲. کاهش نرخ طلاق جهت مقابله با پیامدهای بزه‌دیده زایی آن برای زنان مطلقه.
 ۳. تعدیل فرهنگ جامعه در برخورد با پدیده طلاق و کنش‌گران آن به‌ویژه زن.
 ۴. شناسایی، حذف و خنثی کردن شرایط و موقعیت‌های بزه‌دیده‌زا برای زنان مطلقه.
 ۵. تضمین حمایت‌های قانونی، اجتماعی و خانوادگی از زنان مطلقه بزه‌دیده.
- محدودیت‌های تحقیق حاضر هم در واقع به‌نوعی به وجود رقم سیاه بزه‌دیدگی زنان نسبت به مردان برمی‌گردد. چراکه بزه‌دیدگی‌های زنان مانند بزه‌کاری آن‌ها حتی در کلان‌شهری مثل تبریز، اکثرأ در محیط‌های شبیه خانه رخ می‌دهد که امکان شهود عمومی و تهیه آمار دقیق را با مشکل جدی روبه‌رو می‌سازد. کما این‌که زنان مطلقه مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره در شهر تبریز هم تمایلی به اظهار وقایع محیط شخصی زندگی خود نداشته‌اند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مطالعه با رعایت اصول اخلاق پژوهش‌های انسانی یا غیرانسانی است.

حمایت مالی: مطالعه حاضر بدون حمایت مالی از سوی سازمان یا مؤسسه‌ای انجام شده است.
سهم نویسندگان: مسئولیت علمی نگارش و ارسال مقاله، پیگیری و مکاتبه با دفتر نشریه بر عهده جمال بیگی به عنوان نویسنده مسئول و نفر اول مقاله بوده و نویسنده دوم رقیه خدادادی در توزیع پرسش‌نامه‌ها و جمع‌آوری داده‌ها و نگارش مقاله همکاری داشته است.

تضاد منافع: این پژوهش به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با منافع شخصی یا سازمان خاصی تعارض منافع ندارد.

تشکر و قدردانی: از مدیریت و کارکنان مرکز مشاوره شهر تبریز، قدردانی می‌شود.

منابع فارسی

احمدیه، مریم و حکمت‌نیا، محمود (۱۳۹۸)، بررسی لزوم شرط معروف و احسان در حکم طلاق، دو فصلنامه مطالعات زن و خانواده، دوره ۷، ش ۲، پیاپی ۱۴، صص ۸۸-۶۹.

- اعزازی، شهلا (۱۳۸۹)، جامعه‌شناسی خانواده (با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر)، تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- افروز، غلامعلی (۱۳۹۱)، روان‌شناسی رابطه‌ها، چاپ ۸، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- برنتانو، کرنلیا و کلارک استوارت، آلیسون (۱۳۹۵)، طلاق، علل و پیامدها، ترجمه نفیسه کریمیان؛ مجتبی ناجی؛ سعید صادقی و محمود محمدزاده، چاپ ۶، اصفهان: انتشارات پیغام دانش.
- بسیونی، محمد شریف (۱۳۹۶)، بزه دیده‌شناسی (تحولات بزه دیده‌شناسی و علوم جنایی)، ج ۱، ترجمه مهرداد رایجیان اصلی، تهران: نشر مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
- بنی طالبی، کتابیون و بنی مهدی، بهناز (۱۳۹۲)، بررسی علل و عوامل پیدایش پدیده بزه‌دیدگی زنان و ارائه راهکارهای پیشگیرانه، رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم، ج ۲، معاونت اجتماعی پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه، تهران: انتشارات روان‌شناسی و هنر، صص ۱۵۳-۱۲۳.
- بهبودی، مرجان و خلعتبری، ساحره (۱۳۷۹)، زنان: بیکاری و بزهکاری، فصلنامه حقوق زنان، دوره ۱، ش ۱۵، ص ۶.
- بیگی، جمال و آشنا، حمید (۱۳۹۸)، جرم‌انگاری خشونت جنسی در روابط زناشویی با تکیه بر اسناد بین‌المللی حقوق بشری، فصلنامه مطالعات بین‌المللی، دوره ۱۶، ش ۲، پیاپی ۶۲، صص ۱۴۲-۱۱۵.
- حاجی‌حسینی‌شاهرودی، حسن (۱۳۸۰)، بررسی جامعه‌شناختی پدیده طلاق، فصلنامه معرفت، ش ۴۵، صص ۹۳-۷۸.
- حسینی، علیرضا (۱۳۸۳)، طلاق و اثرات روحی و روانی آن بر کودکان و نوجوانان و نقش آن در گسترش بزه‌دیدگی، ماهنامه دادرسی، ش ۴۸، صص ۲۹-۲۴.
- حسینی، مژده (۱۳۹۰)، قربانیان خاموش تجاوز جنسی، ماهنامه گزارش، پیاپی ۲۲۹، ص ۴۶.
- خدادوست‌مقدم، ملیکا (۱۳۹۷)، آسیب‌شناسی طلاق و تأثیر آن بر بزهکاری و بزه‌دیدگی زنان مطلقه (راهکارهای پیشگیری)، اولین کنگره ملی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، مجتمع آموزش عالی فنی و مهندسی اسفراین. داوودی، هما (۱۳۸۸)، بزه دیده‌شناسی زنان و زمینه‌های مؤثر در کاهش جرائم، فصلنامه فقه و حقوق خانواده، سال ۱۴، ش ۵۰، صص ۱۱۷-۹۶.
- رشید، خسرو؛ حسنونند، فضل‌الله؛ نبی‌زاده، صفدر و رشتی، عابده (۱۳۹۸)، بررسی عوامل برون فردی مؤثر بر طلاق عاطفی در میان زنان، دو فصلنامه مطالعات زن و خانواده، دوره ۷، ش ۱، پیاپی ۱۳، صص ۱۳۷-۱۱۷.
- زینالی، حمزه (۱۳۸۳)، اثرات فقدان حمایت کیفری مناسب از زنان بر بزه‌دیدگی آن‌ها، فصلنامه رفاه اجتماعی، ش ۱۳، صص ۲۲۲-۱۹۷.
- سالاری فر، محمدرضا (۱۳۸۸)، تبیین علل و زمینه‌های خشونت خانگی، دو فصلنامه علمی تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناختی، سال ۳، ش ۴، صص ۴۱-۷.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۷۳)، مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی اجتماعی، چاپ ۲، تهران: انتشارات موسسه آوای نور.
- سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی کجروی؛ مجموعه مطالعات کجروی و کنترل اجتماعی، ج ۲، قم: انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شرفی، محمدرضا (۱۳۹۶)، خانواده متعادل (آناتومی خانواده)، چاپ ۱۹، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان

- شیرزاد، جلال و کاظمی فر، امیر محمد (۱۳۸۴)، آسیب شناسی طلاق، ماهنامه دادرسی، سال ۹، ش ۵۳، صص ۳۲-۴۵.
- صابری زفرقندی، احمد (۱۳۸۷)، علل و عوامل طلاق در جامعه ایران و اثر آن در کودکان و نوجوانان، تهران: انتشارات رایحه یاس.
- صادقی فسانی، سهیلا و میرحسینی، مریم (۱۳۹۰)، بررسی عوامل مؤثر بر بزه دیدگی زنان شهر تهران، فصلنامه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۹، ش ۱، صص ۳۵-۶۲.
- فرجاد، محمدحسین (۱۳۸۲)، بررسی مسائل اجتماعی ایران: فساد اداری، اعتیاد و طلاق، چاپ ۲، تهران: انتشارات اساطیر.
- فیروزجانیان گلوگاه، علی اصغر؛ صادقی، سهیل؛ جان محمدی لرگانی، وحید و لطفی، طاهره (۱۳۹۷)، فراتحلیل مطالعات انجام شده در حوزه طلاق در ایران، دو فصلنامه مطالعات زن و خانواده، دوره ۶، ش ۲، پیاپی ۱۲، صص ۱۱۱-۱۴۳.
- کریمی، زهرا و عباسپور، حمیدرضا (۱۳۹۵)، بزهکاری و بزه دیدگی زنان مطلقه (مطالعه موردی شهر اصفهان)، تهران: نشر مجد.
- کریمی، زهرا و غلامی، نبی اله (۱۳۹۵)، مطالعه موردی رابطه طلاق و بزهکاری و بزه دیدگی زنان مطلقه در شهر اصفهان، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال ۱۱، ش ۴۰، صص ۸۹-۶۱.
- کلاتری، عبدالحسین؛ روشن فکر، پیام و جواهری، جلوه (۱۳۹۰)، آثار و پیامدهای طلاق، مرور نظام مند تحقیقات انجام شده در ایران با تاکید بر ملاحظات جنسیتی، فصلنامه زن در توسعه و سیاست، دوره ۹، ش ۳، صص ۱۱۱-۱۳۱.
- لاجوردی، هاله (۱۳۸۴)، نظریه های زندگی روزمره، فصلنامه نامه علوم اجتماعی، دوره ۲۶، ش ۲۶، پیاپی ۱۱۷، صص ۱۴۰-۱۲۳.
- مرتضوی، نسرین (۱۳۷۶)، بزه دیده شناسی زنان، مجله امنیت، سال ۱، ش ۳، صص ۳۸-۲۵.
- میرخلیلی، سید محمود (۱۳۸۳)، پیشگیری وضعی از نگاه آموزه های اسلام، فصلنامه فقه و حقوق، سال ۳، ش ۱، صص ۷۰-۸۸.
- میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۹۸)، حقوق کیفری اختصاصی؛ جرایم علیه اشخاص (جنایات)، چاپ ۲۷، تهران: نشر میزان.

References

- Afroz, G. A. (2012), Relationship Psychology, 8th Edition, Tehran: Tehran University Press. [Text in Persian]
- Ahmadih, M. & Hekmatnia, M. (2019), The Need for the Famous & Ehsan Condition in the Divorce Clause, Journal of Women & Family Studies, Vol. 7, No. 2, PP.69-88. [Text in Persian]
- Bani Talebi, K. & Bani Mehdi, B. (2013), Investigating the Causes & Factors of emergence of the Phenomenon of Women Victimization & Providing Preventive Measures, New Approaches to Crime Prevention, Vol. 2, Social

- Assistance in Crime Prevention of the Judiciary, Tehran: Psychology & Art Publications, pp. 153-123. [Text in Persian]
- Bassiouni, M. S. (2017), *Victimology (Developments of Victimology & Criminal sciences)*, Vol. 1, Translated by Mehrdad Rayjyan Asli, Tehran: Publication of the Institute for Legal Studies & Research of Shahre Danesh. [Text in Persian]
- Behboodi, M. & Khalatbari, S. (2000), Women: Unemployment & Delinquency, *Journal of Women's Rights*, Vol. 1, No. 15, P. 6. [Text in Persian]
- Beigi, J. & Ashena, H. (2019), Criminalisation Gender-Based Violence in Marital Relations by Relying on the International Human Rights Documents, *International Studies Journal*, Vol. 16, No. 2, pp. 115-142. [Text in Persian]
- Brentano, C. & Clarke-Stewart, A. (2016), *Divorce: Causes & Consequences*, Translated by Nafiseh Karimian; Mojtaba Naji; Saeed Sadeghi & Mahmoud Mohammadzadeh, 6th Edition, Isfahan: Paygham Danesh Publications. [Text in Persian]
- Davoodi, H. (2009), Women Victomology & Effective Ways in Reducing Crimes, *Family Law & Jurisprudence Journal*, Vol.14, No.50, PP.96-117. [Text in Persian]
- Ezazi, S. (2010), *Sociology of Family (Emphasizing the Role, Structure & Function of the Family in the Contemporary Era)*, 7th Edition, Tehran: Roshangaran & Women's Studies Publications. [Text in Persian]
- Farjad, M. H. (2003), *A Study of Social Issues in Iran: Administrative Corruption, Addiction & Divorce*, 2nd Edition, Tehran: Asatir Publications. [Text in Persian]
- Fileborn, B. (2013), *Conceptual Understandings & Prevalence of Sexual Harassment & Street Harassment*, Melbourne, Vic.: Australian Institute of Family Studies.
- Firozjaeian, A. A.; Sadeghi, S.; Janmohammadi, V. & Lotfi, T. (2018), Meta-Analysis of Studies About Divorce in Iran, *Journal of Women & Family Studies*, Vol. 6, No. 2, PP.111-143. [Text in Persian]
- Haji Hosseini Shahroudi, H. (2001), Sociological study of the Phenomenon of Divorce, *Journal of Marefat*, Vol. 45, pp. 78-93. [Text in Persian]
- Hassani, A. R. (2004), Divorce & its Psychological Effects on Children & Teenagers & its Role in the Development of Victimization, *Dadrasi Monthly*, Vol. 48, pp. 24-29. [Text in Persian]
- Hosseini, M. (2011), Silent Victims of Rape, *Report Monthly*, No.229, p.46. [Text in Persian]
- Kalantari, A.; Roshan Fekr, P. & Javaheri, J. (2011), Consequences of Divorce A Systematic Review of Current Literature with an Emphasis on Gender-Related Issues (1997-2011), *Women in Development & Politics Quarterly*, Vol. 9, No. 3, pp. 111-131. [Text in Persian]
- Karimi, Z. & Gholami, N. (2016), A Case Study of the Relationship between Divorce & Delinquency & Victimization of Divorced Women in Isfahan City, *Journal of Crime Prevention Studies*, Vol. 11, No. 40, pp. 61-89. [Text in Persian]
- Karimi, Z. & Abbaspour, H. (2016), *Delinquency & Victimization of Divorced Women (Case Study of Isfahan City)*, Tehran: Majd Publications. [Text in Persian]

- Khodadoost Moghadam, M. (2018), Pathology of Divorce & Its Impact on Delinquency & Victimization of Divorced Women (Prevention Strategies), First National Congress for the Prevention of Social Injuries, Esfaryen Technical & Engineering Higher Education Complex. [Text in Persian]
- Lajevardi, H. (2005), Theories of Everyday Life, Journal of Social Sciences Letter, Vol. 26, No. 26, pp. 123-140. [Text in Persian]
- Maguire, M. (2012), Criminal Statistics & the Construction of Crime, PP. 206-244, in The Oxford Handbook of Criminology, Edited by Mike Maguire; Rod Morgan & Robert Reiner, Fifth Edition, Oxford University Press.
- Mir Khalili, S. M. (2004), Situational Prevention from the Perspective of Islamic Doctorins, Journal of Jurisprudence & Law, Vol. 3, No. 1, pp. 70-88. [Text in Persian]
- Mir Mohammad Sadeghi, H. (2019), Private Criminal Law; Crimes against Persons (Felonies), 27th Edition, Tehran: Mizan Publications. [Text in Persian]
- Mortazavi, N. (1997), Victimology of Women, Journal of Security, Vol. 1, No. 3, pp. 25-38. [Text in Persian]
- Rashid, K.; Hasanvand, F.; Nabizadeh, S. & Rashti, A. (2019), Investigating the Effective External Factors on Emotional Divorce among Women, Vol. 7, No. 1, PP.117-137. [Text in Persian]
- Renzetti, C. & Shana L. M. (2003), Private, Crime in Public Housing: Violent Victimization, Fear of Crime & Social Isolation among Women Public Housing Residents, Pristine Publications.
- Saberi Zafar Ghandi, A. (2008), Causes & Factors of Divorce in Iran Society & its Effect on Children & Teenagers, Tehran: Rayehe Yas Publications. [Text in Persian]
- Sadeghi Fasaei, S. & Mirhosseini, Z. (2011), A Study on Factors Affecting Victimization of Woman Living in Tehran, Women in Development & Politics Quarterly (Women's Research), Vol. 9, No. 1, pp. 35-62. [Text in Persian]
- Salari Far, M. R. (2009), Explaining the Causes & Contexts of Domestic Violence, Journal of Islamic & Psychological Studies, Vol. 3, No. 4, pp. 7-41. [Text in Persian]
- Salimi, A. & Davari, M. (2006), Sociology of Deviation; Collection of Deviation Studies & Social Control, 2th Edition, Qom: Research Institute of HozeH & University Press. [Text in Persian]
- Sever, A. (1999), Sexual Harassment: Where We Were, Where We Are & Prospects for the New Millennium Introduction to the Special Issue, Canadian Review of Sociology, Vol.36, No. 4, PP.469-497.
- Sharafi, M. R. (2017), Balanced Family (Family Anatomy), 19th Edition, Tehran: Publications of the Association of Parents & Educators. [Text in Persian]
- Shirzad, J. & Kazemifar, A. M. (2005), Pathology of Divorce, Dadrasi Monthly, Vol. 9, No. 53, pp. 32-45. [Text in Persian]
- Skogan, W. G. (1987), The Impact of Victimization on Fear, Sage Publications, Crime & Delinquency, Vol. 33, No. 1, PP. 135-154.
- Sotoudeh, H. (1994), Introduction to Social Pathology, 2nd Edition, Tehran: Avae Noor Institute Publications. [Text in Persian]
- Zeinali, H. (2004), The Influence of Less Penlty Support on Women Offence, Social Welfare Quarterly, Vol. 4, No. 13, PP.197-222. [Text in Persian]